Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2026-48-23BA,17B
Rīgā

06.10.2026. Nr. 6-6/63

Par atbalstu adoptētājiem pirmsadopcijas periodā

Tiesībsarga birojā vērsās iesniedzēja, ka Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk - Aģentūra) atteikusi viņai piešķirt atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi (turpmāk – atlīdzība), lai gan viņa ar vīru ir uzsākusi adopcijas procesu un bāriņtiesa nolēmusi, ka viņu audžuģimenē ievietotā bērna adopcija ir bērna interesēs. Iesniedzēja lūdza vērtēt, vai lēmums par atlīdzības atteikšanu par adoptējamā bērna aprūpi adoptētājiem, kuri adoptē viņu audžuģimenē ievietotu bērnu, atbilst vienlīdzīgai attieksmei pret visiem adoptētājiem. Ja tiek konstatēts, ka nav vienlīdzīga attieksme pret visiem adoptētājiem, lūdza novērst viņas ģimenei radītās nelabvēlīgās sekas. Iesniedzēja informēja, ka nesaskata lietderību izmantot lēmuma pārsūdzības mehānismu, jo Aģentūra lēmumu pamatojusi ar Ministru kabineta noteikumos noteikto.

Tiesībsarga funkcija ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Tiesībsarga kompetencē ir pārliecināties, vai valstī ir izveidots tiesību aizsardzības mehānisms un vai tas darbojas efektīvi.[1]

Vispusīgai situācijas izpratnei saņemta informācija no Labklājības ministrijas.

Izvērtējot pārbaudes lietā esošos dokumentus un informāciju kopsakarā ar tiesisko regulējumu, konstatējams sekojošais.

[1] Tiesībsarga likums, 11. pants.

[1] Pārbaudes lietā konstatētie faktiskie apstākļi

Iesniedzēja un viņas vīrs ir audžuģimene divgadīgam bērnam, kurš ģimenē ievietots neilgi pēc piedzimšanas. Bērns kļuvis juridiski brīvs, un audžuģimene izmantojusi tai noteiktās prioritārās tiesības adoptēt bērnu. Bāriņtiesa 2026. gada februārī nolēmusi: 1) atzīt iesniedzēju un viņas vīru par adoptētājiem; 2) atzīt, ka bērna adopcija iesniedzējas un viņas vīra ģimenē atbilst bērna interesēm; 3) turpināt bērna aprūpi un uzraudzību iesniedzējas un viņas vīra audžuģimenē līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā.

Iesniedzēja 2026. gada aprīlī vērsās Aģentūrā ar lūgumu piešķirt atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi. Aģentūra atteica piešķirt atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi, jo bērns neatrodas pirmsadopcijas aprūpē, bērns ir nodots audzināšanā audžuģimenē. Aģentūra lēmumu pamatojusi ar Ministru kabineta 2017. gada 17. decembra noteikumu Nr. 752 "Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi un piemaksu par vienlaikus vairāku adoptējamo bērnu aprūpi un uzraudzību" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 752) 10. punktā noteikto, ka atlīdzība tiek piešķirta, ja ar bāriņtiesas lēmumu bērns nodots adoptētāju aprūpē un uzraudzībā.

[2] Tiesiskais regulējums par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē un atlīdzības piešķiršanu par adoptējamā bērna aprūpi

Adopcijas tiesiskos pamatus nosaka Civillikums.[2] Civillikuma 162. pants paredz, ka nepilngadīga bērna adopcija ir atļauta, ja tā ir bērna interesēs. Nepilngadīgu bērnu var adoptēt, ja pirms adopcijas apstiprināšanas viņš ir atradies adoptētāja aprūpē un uzraudzībā un ir konstatēta bērna un adoptētāja savstarpējā piemērotība, kā arī ir pamats uzskatīt, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptējamo izveidosies patiesas bērnu un vecāku attiecības. Adoptētāja aprūpē bērnu var nodot ar bāriņtiesas lēmumu uz laiku līdz sešiem mēnešiem atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai adopcijas kārtībai.

Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumu Nr. 667 "Adopcijas kārtība" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 667) 22. punkts paredz, ka personas piemērotību adoptētāja statusam izvērtē un lēmumu atzīt personu par adoptētāju pieņem bāriņtiesa. 41. punktā noteikts, ka bāriņtiesa 15 darbdienu laikā pēc tam, kad saņemts adoptētāja iesniegums par adoptējamā bērna ņemšanu pirmsadopcijas aprūpē, lemj par pirmsadopcijas aprūpes kārtību un vietu Latvijā. Savukārt

[2] Bērnu tiesību aizsardzības likums, 31. panta otrā daļa.

43. punktā noteikts, ka bāriņtiesa pieņem lēmumu par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē adoptētāja dzīvesvietā Latvijā uz laiku līdz sešiem mēnešiem.

Bāriņtiesa pirmsadopcijas aprūpes termiņa beigās apkopo ģimenes izpētes rezultātus un izvērtē, vai adopcija šajā ģimenē ir adoptējamā bērna interesēs, un pieņem atbilstošu lēmumu. Ja bāriņtiesa nolemj, ka adopcija ir adoptējamā bērna interesēs, tā pagarina pirmsadopcijas aprūpes termiņu līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā. Adoptētājs triju mēnešu laikā pēc tam, kad pieņemts bāriņtiesas lēmums par adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm, iesniedz tiesā pieteikumu par adopcijas apstiprināšanu.[3]

Uz gadījumiem, kad audžuģimene izteikusi vēlmi adoptēt ģimenē ievietoto bērnu un kad aizbildnis vēlas adoptēt aizbilstamo, MK noteikumos Nr. 667 noteikta atsevišķa kārtība. Proti, 16. punkts paredz, ja audžuģimene ir izteikusi vēlmi adoptēt savā audžuģimenē ievietoto adoptējamo bērnu, bāriņtiesa izvērtē audžuģimenes piemērotību adoptētāja statusam un lemj par tās atzīšanu par adoptētāju un adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm. Noteikumu 13. punktā identisks regulējums noteikts attiecībā uz aizbildņiem – ja aizbildnis vēlas adoptēt savu aizbilstamo, bāriņtiesa izvērtē aizbildņa piemērotību adoptētāja statusam un lemj par personas atzīšanu par adoptētāju un adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm.

Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta pirmās daļas 8. punktā noteikts, ka atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi ir regulāri izmaksājamais valsts sociālais pabalsts. Savukārt likuma 6.[1] pantā noteikts, ka atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi piešķir vienam no adoptētājiem, kura aprūpē un uzraudzībā pirms adopcijas apstiprināšanas tiesā ar bāriņtiesas lēmumu ir nodots adoptējamais bērns. Ministru kabinets nosaka atlīdzības apmēru. Atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi nepiešķir, ja par to pašu laikposmu ir piešķirts vecāku pabalsts. Ja adoptētāja aprūpē un uzraudzībā pirms adopcijas apstiprināšanas tiesā ar bāriņtiesas lēmumu vienlaikus ir nodoti vairāki adoptējamie bērni, par katru nākamo bērnu papildus piešķir piemaksu Ministru kabineta noteiktajā apmērā.[4]

MK noteikumu Nr. 752 10. punktā noteikts, ka Aģentūra pieņem lēmumu par atlīdzības un piemaksas piešķiršanu, pamatojoties uz bāriņtiesas lēmumu par bērna nodošanu adoptētāju aprūpē un uzraudzībā. Bāriņtiesai, kura pieņēmusi lēmumu par bērna nodošanu adoptētāju aprūpē, ir pienākums triju darbdienu laikā pēc lēmuma stāšanās spēkā par to paziņo Aģentūrai.[5]

---

[3] Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumi Nr. 667 "Adopcijas kārtība", 49., 50., 51. punkts.
[4] Valsts sociālo pabalstu likums, 6.[1] pants.
[5] Ministru kabineta 2017. gada 17. decembra noteikumi Nr. 752 "Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi un piemaksu par vienlaikus vairāku adoptējamo bērnu aprūpi un uzraudzību", 9. punkts.

[3] Atlīdzības par bērna aprūpi adoptētājiem, atlīdzības par audžuģimenes pienākumu pildīšanu un atlīdzības par aizbildņa pienākumu pildīšanu apmēru izmaiņas

[3.1] Adoptētājiem atlīdzību par bērna aprūpi piešķir kopš 2004. gada. Sākotnēji tas bija bērna aprūpes pabalsts un tika piešķirts, ja adoptētājs nebija nodarbināts vai bija nodarbināts un atradās bērna aprūpes atvaļinājumā, vai strādāja nepilnu darba laiku. Atlīdzības apmērs kopš 2017. gada 1. janvāra bija noteikts bērna kopšanas pabalsta, kas piešķirts par bērna līdz pusotra gada vecumam kopšanu, apmērā jeb 171 eiro mēnesī (iepriekš – 49,80 eiro mēnesī). No 2018. gada 1. janvāra atlīdzības apmēru palielināja – par adoptējamā bērna līdz 8 gadu vecumam aprūpi nodarbinātām personām (kuras atrodas ar bērna aprūpi saistītā atvaļinājumā vai šai laikā strādā nepilnu darba laiku) piešķīra 70% apmērā no valstī noteiktās vidējās apdrošināšanas iemaksu algas (2018. gadā – 489,05 eiro, 2025. gadā – 956,00 eiro). Adoptētājiem, kuri nebija sociāli apdrošināti, kā arī par bērna vecumā no 8-17 gadiem aprūpi vai, ja adoptētājs neatradās kopšanas atvaļinājumā ar bērnu līdz 8 gadiem, adoptējamā bērna atlīdzību piešķīra 171 eiro apmērā. Ja adoptētājs vienlaikus aprūpēja vairākus bērnus, par nākamo piešķīra piemaksu 171 eiro apmērā.

Izmaiņas atlīdzības apmērā pamatotas ar valsts uzdevumu atbalstīt adoptētājus un sekmēt adopciju skaita palielināšanos, īpaši vecāku bērnu adopciju (ņemot vērā, ka Latvijas adoptētāji pārsvarā vēlas adoptēt jaunāka vecuma bērnus). Lai veicinātu bērnu uzaugšanu ģimenē un sekmētu bērnu ātrāku un veiksmīgāku integrāciju jaunajā ģimenē, ļaujot adoptētājam pirmsadopcijas aprūpes laikā atrasties atvaļinājumā un pilnvērtīgi veltīt laiku un uzmanību bērnam, kā arī lai nodrošinātu pabalstu izmaksu adoptētājiem pēc iespējas līdzvērtīgi bērnu bioloģiskajām ģimenēm. Sniegt lielāku atbalstu potenciālajam vecākam pirmsadopcijas aprūpes laikā, kad adoptētājs dodas atvaļinājumā bez darba samaksas saglabāšanas, proti, palielināt atlīdzības par adoptējamā bērna aprūpi apmēru. Jāatzīmē, ka no 2018. gada 1. janvāra atlīdzība tiek piešķirta arī nodarbinātajiem adoptētājiem.[6]

No 2004. gada 25. februāra Darba likuma 153. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka darba devējs piešķir atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas, ja to pieprasa darbinieks, kura aprūpē un uzraudzībā pirms adopcijas apstiprināšanas tiesā ar bāriņtiesas lēmumu nodots adoptējamais bērns. Šādu atvaļinājumu piešķir uz laiku, kāds noteikts bāriņtiesas lēmumā par adoptējamā bērna aprūpi un uzraudzību. Ja bāriņtiesa pieņem lēmumu par aprūpes un uzraudzības termiņa pagarināšanu, atvaļinājumu pagarina līdz tiesas sprieduma par adopcijas apstiprināšanu spēkā stāšanās laikam. Šādu atvaļinājumu ieskaita kopējā darba stāžā, bet to neieskaita ikgadējā apmaksātajā atvaļinājumā.

[6] Likumprojekta „Grozījumi Valsts sociālo pabalstu likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija) https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/10AEB68CB83ECC34C22581B600283968?OpenDocument.

[3.2] Atlīdzības par audžuģimenes pienākumu pildīšanu apmērs līdz 2018. gada 1. janvārim bija 113,83 eiro mēnesī. No 2018. gada 1. janvāra to palielināja - atlīdzības apmēru audžuģimenei, kura aprūpē vienu bērnu, noteica analoģiski atlīdzības apmēram, kāds noteikts par adoptējamā bērna aprūpi jeb bērna kopšanas pabalsta apmēram līdz bērna pusotra gada vecumam, jeb 171 eiro, savukārt par vairāk bērniem piemēroja attiecīgus koeficientus.[7]

Darba likuma 153. panta pirmā *prim* daļa paredz, ka darba devējs piešķir atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas, ja to pieprasa darbinieks, kurš kā audžuģimene vai aizbildnis aprūpē bērnu, kā arī darbinieks, kurš atbilstoši bāriņtiesas lēmumam faktiski kopj un audzina citas personas bērnu. Šādu atvaļinājumu piešķir uz laiku, kāds noteikts bāriņtiesas lēmumā, bet ne ilgāk kā līdz bērna pusotra gada vecumam. Šādu atvaļinājumu ieskaita kopējā darba stāžā, bet to neieskaita ikgadējā apmaksātajā atvaļinājumā.

[3.3] Valsts sociālo pabalstu likuma 6.[1] panta pirmajā daļā ar 2025. gada 3. decembra likumu "Grozījumi Valsts sociālo pabalstu likumā" izdarīti grozījumi, kuri stājās spēkā 2026. gada 1. janvārī. Likumprojekta anotācijā grozījumu nepieciešamība pamatota ar to, ka Latvijā tiek adoptēts salīdzinoši maz bērnu skolas vecumā un arī šiem bērniem var būt nepieciešama lielāka adoptētāja aprūpe sakarā ar bērna iejušanos ģimenē vai veselības stāvokli, kā arī **lai nodrošinātu vienlīdzīgu pieeju atbalsta sniegšanā visiem adoptētājiem**, ir plānots atteikties no sadrumstalotās pieejas atlīdzības noteikšanai un tā vietā **atlīdzību noteikt visiem adoptētājiem 70% no valstī noteiktās vidējās apdrošināšanas iemaksu algas**.

Ministru kabineta 2025. gada 7. oktobra sēdē atbalstīts likumprojekts "Grozījumi Valsts sociālo pabalstu likumā", kas kā sastāvdaļa iekļauts likumprojekta "Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam" pavadošo likumprojektu paketē un nodots izskatīšanai Saeimas komisijām vienlaikus ar likumprojektu "Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam".

Grozījumi MK noteikumu Nr. 752 10. punktā stājās spēkā 2026. gada 1. janvārī, pamatojoties uz Ministru kabineta 2025. gada 22. decembra noteikumiem Nr. 816 "Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumos Nr. 752 "Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi un piemaksu par vienlaikus vairāku adoptējamo bērnu aprūpi un

[7] Likumprojekta „Grozījumi Valsts sociālo pabalstu likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija) https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/10AEB68CB83ECC34C22581B600283968?OpenDocument.

uzraudzību". Anotācijā[8] ir norādīts, ka noteikumu projekts paredz **atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi noteikt visiem adoptētājiem vienādā apmērā – 70 % no valstī noteiktās vidējās apdrošināšanas iemaksu algas** (kalendāra gadā, kas beidzas gadu pirms tā gada, kurā tiek piešķirta atlīdzība).

No 2026. gada 1. janvāra atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu ir 298,00 eiro, atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu ir 298,00 eiro. Savukārt atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi – 1041,00 eiro[9]. Iepriekš – līdz 2026. gada 1. janvārim atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu bija 54,07 eiro, atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu bija 171,00 eiro. Savukārt atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi – 171,00 eiro. Tātad **iepriekš atlīdzība audžuģimenei un adoptētājiem bija vienāda**, bet aizbildņiem ievērojami mazāka.

[4] Labklājības ministrijas viedoklis

Atbilstoši Labklājības ministrijas (turpmāk – Ministrija) kompetencei adopcijas jautājumos Tiesībsarga birojs lūdza sniegt skaidrojumu par tiesībām audžuģimenei un aizbildnim saņemt atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi vienlīdzīgi ar adoptētājiem, kuriem bērnu nodod pirmsadopcijas aprūpē un uzraudzībā. Ja Ministrija konstatē trūkumus tiesību aktos un/vai to piemērošanā, lūdza sniegt risinājumu to novēršanai, tai skaitā, lai novērstu nelabvēlīgas sekas aizbildņiem un audžuģimenēm, sākot no 2026. gada 1. janvāra.

Ministrija informēja,[10] ka audžuģimenei vai aizbildnim, izsakot vēlmi adoptēt bērnu, kurš jau iepriekš ir atradies šo personu aprūpē un uzraudzībā, viņu starpā ir izveidojušās stabilas savstarpējās attiecības, bērns ir adaptējies ģimenē, līdz ar to bērns netiek nodots pirmsadopcijas aprūpē un uzraudzībā. Tai pat laikā audžuģimene turpina saņemt atlīdzību par audžuģimenē ievietotā bērna ikdienas aprūpi un uzraudzību līdz brīdim, kad stājas spēkā tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu. Arī aizbildnis šajā laika periodā turpina saņemt atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu. Savukārt adoptētājiem, kuri ar bērnu ir tikušies tikai pirms viņa uzņemšanas pirmsadopcijas aprūpē, nereti nākas ņemt bezalgas atvaļinājumu, apmaksāt bērnam nepieciešamo speciālistu un konsultāciju apmeklējumus, lai veicinātu saudzīgu, bērna vecumposmam atbilstošu pāreju pie jaunajiem aprūpētājiem, kā arī turpinātu iesākto medicīnisko aprūpi u.c. Bērna

[8] Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumos Nr. 752 "Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi un piemaksu par vienlaikus vairāku adoptējamo bērnu aprūpi un uzraudzību"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/4add34c6-44d2-4ef6-abae-5715d2f382ad.
[9] Labklājības ministrijas tīmekļvietne, https://www.lm.gov.lv/lv/valsts-socialo-pabalstu-un-atlidzibu-apmeri.
[10] Labklājības ministrijas 2026. gada 8. jūnija vēstule Nr. 33-2-01/905.

adaptācijas periods, tā intensitāte un emocionālās labsajūtas un drošības sajūtas nodrošināšana, tai skaitā ieguldāmie finanšu līdzekļi var būtiski atšķirties, uzņemot bērnu pirmsadopcijas aprūpē vai iepriekšējam aprūpētajam turpinot rūpēties par bērnu. Papildus informēts, ka bērnam, kurš jau atrodas aizbildnībā vai audžuģimenē, ir iegādāts nepieciešamais apģērbs, mīkstais inventārs, gulta un citas ikdienā nepieciešamās lietas, savukārt adoptētajam visi bērna ikdienai nepieciešamie priekšmeti ir jāiegādājas salīdzinoši īsā laikā – līdz uzņemšanai savā ģimenē un par saviem līdzekļiem.

Bez iepriekš minētā, audžuģimenē ievietotam bērnam ir plašākas iespējas bez maksas nodrošināt dažādu nepieciešamo speciālistu konsultācijas ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrā (turpmāk – Atbalsta centrs), turpretim adoptētajam pieejamo konsultāciju skaits ir mazāks. Vienlaikus Ministrija skaidrojusi, ka bērniem, kurus adoptē audžuģimene vai aizbildnis, un adoptētājs, kurš uzņem bērnu pirmsadopcijas aprūpē un uzraudzībā, tiek nodrošināts līdzvērtīgs atbalsts. Minētais atbalsts ietver gan finansiālu atbalstu, gan piekļuvi profesionālām konsultācijām un speciālistu pakalpojumiem, tādējādi nodrošinot visaptverošu un sistēmisku pieeju bērna tiesību un interešu aizsardzībai, kā arī sekmējot bērna sekmīgu integrāciju ģimeniskā vidē, ļaujot bērna aprūpētājam izvēlēties konkrētajam bērnam nepieciešamo atbalstu. Ministrijas ieskatā adopcijas procesā bērna tiesības tikt adoptētam tiek īstenotas bērna interesēm un vajadzībām atbilstošākajā veidā.

[5] Atbalsta sistēma ārpusģimenes aprūpē

Saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 355 „Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 355) 12.8. un 12.9. apakšpunktā noteikto Atbalsta centrs nodrošina psihosociālo atbalstu audžuģimenēm, tai skaitā ģimenē ievietotajam bērnam, Atbalsta centra speciālistu, tai skaitā sociālā darbinieka un psihologa, atbalstu audžuģimenei. Savukārt 12.13. un 12.19. apakšpunktā noteikts, ka Atbalsta centrs nodrošina psihologa un citu atbalsta speciālistu konsultācijas adoptētājiem un aizbildņiem, atbalsta grupas adoptētājiem un aizbildņiem, sociālā darbinieka konsultācijas aizbildņiem un adoptētājiem.

MK noteikumu Nr. 355 12.20. apakšpunkts paredz, ka Atbalsta centrs nodrošina atbalsta pasākumus audžuģimenēs ievietoto bērnu veselības uzlabošanai, attīstībai un prasmju pilnveidošanai, pamatojoties uz ārstniecības personas vai Atbalsta centra sociālā darbinieka izvērtējumu un ierakstu bērnu individuālās attīstības plānā.

Ministrija 2026. gada 21. aprīļa vēstulē[11] informējusi citu audžuģimeni, ka bērna adopcijas procesā netiek pazaudēti pakalpojumi, kas pienākas audžuģimenē ievietotam bērnam. Tātad, Ministrija ir apstiprinājusi, ka adopcijas procesā bērnam nezūd iespēja saņemt tos pašus pakalpojumus kā audžuģimenē ievietotam bērnam.

Ministrija informējusi, ka MK noteikumu Nr. 355 12.20. apakšpunktā noteikto atbalsta pasākumu audžuģimenēs ievietoto bērnu veselības uzlabošanai, attīstībai un prasmju pilnveidošanai (turpmāk – ārpusgroza pakalpojums) mērķis ir sniegt papildu finansiālu atbalstu audžuģimenē ievietotam bērnam individuālu vajadzību nodrošināšanai, piemēram, speciālistu konsultācijām (logopēda, fizioterapeita, ergoterapeita, kanisterapijas u.c.), ārstniecības pakalpojumiem, interešu izglītības nodarbībām un aktivitātēm ar mērķi attīstīt bērna talantus un intereses, palīdzot viņam attīstīt sociālās prasmes un veidot pozitīvas attiecības ar citiem, tādējādi nodrošinot audžuģimenē ievietotajam bērnam viņa individuālajām vajadzībām atbilstošus pakalpojumus ilgtermiņā, tai skaitā palielinot bērna konkurētspēju darba tirgū, vienlaikus mazinot finansiālo slogu audžuģimenei. Bērnam, kurš nodots pirmsadopcijas aprūpē no audžuģimenes citā ģimenē, ir tiesības turpināt saņemt arī ārpusgroza pakalpojumu. Ministrija informējusi, ka 2025. gadā valsts budžetā ārpusgroza pakalpojumiem tika piešķirts finansējums 462 858 eiro, kas vidēji vienam bērnam ir 340 eiro gadā, 2026. gadā valsts budžetā piešķirtā finansējuma apmērs ir 484 033 eiro – vidēji 356 eiro vienam bērnam.

Bērna uzturēšanos audžuģimenē izbeidz ar bērna adopciju.[12] Aizbildni no pienākumu pildīšanas atlaiž pēc tam, kad stājies spēkā tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu.[13]

No iepriekš minētā secināms, ka bērns, kurš no audžuģimenes nodots adopcijā citā ģimenē, pirmsadopcijas aprūpes laikā vienlaikus ir arī ievietots audžuģimenē. Tas nozīmē, ka bērnam ir tiesības Atbalsta centrā turpināt saņemt pakalpojumus un atbalstu kā bērnam, kurš ievietots audžuģimenē, ja tādi ir nepieciešami. Savukārt, ja Atbalsta centrs, kurā bērnam pakalpojumi ir nodrošināti iepriekš, ir tālu no adoptētāja dzīvesvietas, bērnam nepieciešamais atbalsts un pakalpojumi ir turpināmi citā Atbalsta centrā pēc adoptētāja ieskatiem, nodrošinot sadarbību starp Atbalsta centriem pakalpojumu pārejai.

[11] Labklājības ministrijas 2026. gada 21. aprīļa vēstule Nr. 33-2-04/76.
[12] Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi", 64.2.2. apakšpunkts.
[13] Civillikums, 167. panta otrā daļa.

[6] Statistikas dati par adopciju

2023. gadā Latvijā no ārpusģimenes aprūpes adoptēja 77 bērnus, 2024. gadā – 46, bet 2025. gadā – 69. Kopš 2023. gada jau trīs gadus no aprūpes un rehabilitācijas institūcijām nav adoptēts neviens bērns.[14]

2025. gadā ar bāriņtiesu lēmumiem 150 personas atzītas par adoptētajiem, no tiem 33 aizbildņi (personas un laulātie), 22 audžuģimenes (personas un laulātie). Bāriņtiesas par 75 ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem pieņēmušas lēmumus, ka adopcija ir bērnu interesēs, no tiem par 46 bērniem, kuri ir ievietoti audžuģimenēs, par 25 – aizbildņu ģimenēs, par 4 - aprūpes un rehabilitācijas institūcijā. Bāriņtiesas pieņēmušas lēmumus par 30 bērnu nodošanu adoptētāja aprūpē.[15] Statistikas pārskatos informācija par audžuģimeņu adoptēto bērnu un aizbildņu adoptēto bērnu skaitu netiek apkopota. Statistikas dati pierāda, ka 2025. gadā adoptētāju – aizbildņu un audžuģimeņu - skaits ir salīdzinoši liels. Jāņem vērā, ka adopcijas process no tā uzsākšanas aizņem ilgāku laiku, pat vairāk par gadu, tādēļ apkopotie statistikas dati savstarpēji nav salīdzināmi, bet parāda adopcijas tendences audžuģimenēs un aizbildnībā. Dati viennozīmīgi pierāda, ka adoptētāji neizvēlas adoptēt bērnus no institūcijas, lai gan 2025. gadā institūcijās bija bērni vecumā līdz 3 gadiem un arī vecumā līdz 6 gadiem – vecumā, kādā adoptētāji izvēlas bērnus adoptēt visbiežāk.

[7] Secinājumi

1. Valsts ir definējusi uzdevumu atbalstīt adoptētājus un sekmēt adopciju skaita palielināšanos. Ar 2026. gada 1. janvāri palielinot atlīdzību adoptētājiem, mērķis bija nodrošināt vienlīdzīgu pieeju atbalsta sniegšanā visiem adoptētājiem, atsakoties no sadrumstalotās pieejas atlīdzības noteikšanai un tā vietā atlīdzību nosakot visiem adoptētājiem 70% no valstī noteiktās vidējās apdrošināšanas iemaksu algas.[16] Šāds risinājums adoptētāju atbalstam ir atzinīgi vērtējams, bet mērķis par vienlīdzīgu pieeju netiek sasniegts, ja atlīdzību par bērna aprūpi nepiešķir visiem adoptētājiem, kuri adoptē ārpusģimenes aprūpē esošos bērnus, tai skaitā audžuģimenēm un aizbildņiem.

[14] Satistisko datu krājums "Bērni Latvijā 2026" Centrālās statistikas pārvaldes tīmekļvietne, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://stat.gov.lv/system/files/publication/2026-07/Nr_13_Berni_Latvija_2026_%2826_00%29_LV_EN.pdf.

[15] Pārskats par bāriņtiesu darbu 2025. gadā kopsavilkums, Bērnu aizsardzības centra tīmekļvietne, https://www.bac.gov.lv/lv/media/3596/download?attachment.

[16] Tiesību akta projekta "Grozījumi Valsts sociālo pabalstu likumā" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija). https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/9EA6501730A24E43C2258D2200249415?OpenDocument.

2. Civillikums paredz, ka bērnu iespējams adoptēt vienīgi tad, ja pirms adopcijas apstiprināšanas viņš ir atradies adoptētāja aprūpē un uzraudzībā, kurā nodots ar bāriņtiesas lēmumu[17]. Pretēji Civillikumā noteiktajam adopcijas tiesiskajam pamatam gadījumos, ja audžuģimene ir izteikusi vēlmi adoptēt savā audžuģimenē ievietoto adoptējamo bērnu, Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumu Nr. 667 "Adopcijas kārtība" 16. punkts neparedz bāriņtiesai lemt par bērna nodošanu audžuģimenes kā adoptētāja aprūpē un uzraudzībā. Identisks regulējums 13. punktā noteikts arī attiecībā uz aizbildņiem.

Bērnu aizsardzības centra izstrādātājos metodiskajos ieteikumos bāriņtiesām par adopciju ir norādīts, ka bāriņtiesa situācijās, kad bērns jau aug attiecīgā aizbildņa vai audžuģimenes ģimenē, nelemj par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē.[18] Adopcijas gadījumā ar bāriņtiesas lēmumu gan audžuģimenei, gan aizbildnim tiek piešķirts adoptētāja statuss, bet bērns netiek nodots audžuģimenes vai aizbildņa kā adoptētāja aprūpē un uzraudzībā.

Bāriņtiesas lēmuma neesība ir juridisks šķērslis audžuģimenēm un aizbildņiem kā adoptētājiem saņemt Valsts sociālo pabalstu likumā noteikto atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi un arī lūgt darba devējam piešķirt atvaļinājumu bez darba algas uz laiku, kāds noteikts bāriņtiesas lēmumā par adoptējamā bērna aprūpi un uzraudzību līdz tiesas sprieduma par adopcijas apstiprināšanu spēkā stāšanās laikam.

Pārbaudes lietu pabeidzu, konstatējot :

1) vienlīdzīgas attieksmes pret visiem adoptētājiem, kuri adoptē ārpusģimenes aprūpē esošos bērnus, neievērošanu, nepiešķirot audžuģimenēm un aizbildņiem, kuri adoptē savās ģimenēs ievietotus bērnus, atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi;
2) adopcijas procesā, audžuģimenēm un aizbildņiem adoptējot savās ģimenēs ievietotus bērnus, netiek ievērots Civillikuma 162. pantā noteiktais, jo netiek pieņemts bāriņtiesas lēmums par bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un uzraudzībā;
3) Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumu Nr. 667 "Adopcijas kārtība" 13. punkta un 16. punkta neatbilstību Civillikuma 162. pantā noteiktajam, ka bērnu var adoptēt, ja pirms adopcijas apstiprināšanas viņš ir atradies adoptētāja aprūpē un uzraudzībā, kurā nodots ar bāriņtiesas lēmumu.

[17] Civillikums, 162. pants.
[18] Rokasgrāmata bāriņtiesām 2. sējums 4.4. apakšnodaļa "Ja aizbildnis vai audžuģimene adoptē savā aprūpē esošu bērnu" 134. lapa; https://www.bac.gov.lv/lv/media/3431/download?attachment.

[8] Ieteikumi

Aicinu Labklājības ministriju:

1) nekavējoties nodrošināt vienlīdzības principa ievērošanu pret visiem adoptētājiem, kuri adoptē ārpusģimenes aprūpē esošos bērnus;
2) nodrošināt, ka adopcijas procesā, audžuģimenēm un aizbildņiem adoptējot savās ģimenēs ievietotus bērnus, tiek ievērots Civillikuma 162. pantā noteiktais;
3) novērst Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumu Nr. 667 "Adopcijas kārtība" 13. punkta un 16. punkta neatbilstību Civillikuma 162. pantā noteiktajam;
4) nodrošināt atlīdzības ar adoptējama bērna aprūpi piešķiršanu un izmaksu visām audžuģimenēm un aizbildņiem, kopš 2026. gada 1. janvāra, kuriem bija uzsākti adopcijas procesi vai tika uzsākti 2026. gadā, bet atlīdzību nav saņēmuši dēļ tā, ka bāriņtiesa nav pieņēmusi lēmumu par bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un uzraudzībā. Aicinu izpildīt **līdz 2027. gada 30. martam.**

Lūdzu informēt par rekomendāciju izpildi līdz **2026. gada 30. decembrim.**

Ar cieņu

tiesībsardze Karina Palkova